

La Guerra Civil de 1936-39 encara amaga episodis foscos i sorprenents. Un d'ells el protagonitzà l'ex-president del Reial Madrid Santiago Bernabéu: als 42 anys decidí allistar-se com a voluntari de l'exèrcit de Franco, i el pas de la seva divisió per Catalunya deixà un rastre d'horror i misèria. Per **Jordi Finestres**, amb l'assessorament de l'historiador **Josep M. Solé Sabaté**

DIVISION MARROQUI n.º 1
COMANDANCIA PRINCIPAL
DE
ARTILLERIA

Sección
Número 2109

Santiago Bernabéu

Un president del Madrid en l'ocupació franquista de Catalunya

Santiago Bernabéu de Yeste va portar durant 35 anys les regnes del Reial Madrid sense cap mena d'oposició. Era un home popular per als seus seguidors i un fidel servent del pensament franquista. Futbol i política remeten a un home aplaudit i criticat en la mateixa mesura, en funció del color en què es veuen les coses. Del color esportiu i del color polític.

Bernabéu va morir l'any 1978. Deixava enrere una infinitat d'anècdotes recollides en centenars d'entrevistes periodístiques. Sense cap mena de dubte, també deixava el seu club de sempre en una posició destacada del panorama futbolístic mundial, tot i que el Reial Madrid hauria d'arrossegar sempre més l'etiqueta d'"equip del règim" per presumptes favors dels estaments oficials cap a una institució que entre 1955 i 1967 donà sis copes d'Europa a l'Espanya *Una, Grande y Libre*.

Però Bernabéu s'endugué a la tomba un afer poc esclarit i comentat, la seva participació en la Guerra Civil espanyola, al costat dels guanyadors, el bàndol *nacional*. És un tema que no va comentar gairebé mai en

públic i rarament en privat. Ho considerava com un record del passat que no valia la pena ni recordar. El mes de setembre de 1976, la revista *Posible* entrevistava el màxim dirigent del Reial Madrid. En un moment determinat, el periodista li deixà anar: "¿Dónde pasó la guerra?" I Bernabéu respongué: "No me gusta hablar de eso. No quiero decir nada". L'entrevistador insistí amb un "Si no quiere...", i Bernabéu, enfurismat, li etzibà: "No, no quiero, y si publica algo, voy y le mato".

És que un dels secrets més amagats de Bernabéu fou la seva participació en l'ocupació militar de Catalunya, entre el març de 1938 i el febrer de 1939. Però si estirem del fil, de seguida ens trobarem amb un panorama tan fosc com coherent: Bernabéu és una persona que exalta la raça castellana i apel·la constantment a Madrid com a centre d'una gran Espanya; és profundament anticatalanista i d'ideologia marcadament feixista. Només així podem entendre per què, als 42 anys, s'allista com a voluntari per a participar en la conquesta de Catalunya, travessant nombrosos pobles i ciutats de les terres de Ponent, el Solsonès i el Berguedà.

El Te
al Ca

Por res
cito de Levante
aido a V. conce
Lo que
para su conoci
Puebla
de 1939.- año

Només així s'entén per què la persona que dona nom a l'estadi del Reial Madrid s'allistà a la 150 División Marroquí, recordada per molts catalans per la seva brutalitat i violència.

PERSEGUIT PER LA LLEI

Madrid, estiu del 1936. La revolta militar ha fracassat a la capital de l'Estat, però la guerra és un fet. El 4 d'agost, la Federación Deportiva Obrera incauta el Madrid Fútbol Club (l'any 1931 havia perdut la seva condició de Real) i cessa la directiva anterior.

El 27 d'agost es produeix el primer bombardeig a la ciutat. Mentre, Santiago Bernabéu, que ha estat jugador i delegat de l'equip, ha desaparegut de la capital. Tot i que sempre s'ha declarat apolític, el seu presumpte hibridisme ideològic s'ensorra si fem cas de la seva amistat amb el polític filofeixista José María Gil-Robles i, sobretot, de la militància de San-

tiago Bernabéu a la CEDA entre 1934 i 1936. Durant aquests dos anys, Bernabéu ha assessorat la coalició de partits de dreta en temes esportius.

L'agost de 1936 Santiago Bernabéu s'ha de refugiar a l'ambaixada francesa perquè algú de dins el club ha recordat a les autoritats la seva militància política i el seu estatus social i econòmic. Bernabéu és fill d'un advocat d'Almansa (Albacete), del qual ha heretat una finca i 700 hectàrees als afores de la localitat. Viu a Madrid mogut per la seva passió pel futbol, sense haver de treballar gaire. Durant una època, es dedica a vendre blat de les seves terres i també és representant comercial d'una empresa dedicada a la importació i exportació de plata, ja que un dels seus germans és casat amb la filla d'un prestigiós argentiner de Madrid.

JORDI URIBACH

Distintiu de la 150 División del cos d'exèrcit d'Urgell, la divisió del caporal Bernabéu. Estava formada per agrupacions de mal record com els Regulares de Tetuán y Melilla o els Cazadores de Ceuta.

Tot i que guanya les oposicions per a funcionari d'Hisenda i és destinat a Oviedo, demana una llarga excedència per a atendre les qüestions del club, mentre sovinteja cabarets i prostíbuls quan el cos li ho demana, segons explica ell mateix en diverses entrevistes: *"He estado en todas las casas de esas señoras, he bebido en todas las tabernas y he comido en todas las tascas de Madrid"*.

MUÑOZ GRANDES, L'AMIC DE BERNABÉU I DE HITLER

COMPANYS D'ARMES

El mes de març de 1938 Agustín Muñoz Grandes (Madrid, 1896-1970) va incorporar Santiago Bernabéu com a caporal atalaiador a la 150 División, que dirigia des de la primavera de 1938. Posteriorment Muñoz Grandes va ser ascendit a cap del cos d'exèrcit d'Urgell, on era enquadrada la divisió de Bernabéu. La forta amistat que els unia es confirma gràcies a diversos relats que a Bernabéu li

agradava explicar. Aquest recordava Muñoz Grandes com un *"hombre de cuerpo entero, que se portó muy bien conmigo tantas veces como lo necesitó"*.

Muñoz Grandes (quart per la dreta), a Tremp, el mes de juliol de 1938.

ADMIRAT PELS NAZIS

El gran amic d'armes de Bernabéu fou ministre del *Movimiento* després de la Guerra Civil i primer cap de la División Española de Voluntarios, més coneguda com la *División Azul*, entre 1941 i 1942, una força expedicionària que lluità a Rússia al costat de l'exèrcit alemany. Per aquesta campanya, Muñoz Grandes va rebre primer la Creu de Ferro i, el desembre de 1942, Hitler li atorgà personalment la Creu de Cavaller amb Fulles de Roure, una de les més altes distincions militars del Tercer Reich. Posteriorment, Muñoz fou ministre de l'Exèrcit entre 1951 i 1957 i vicepresident del Govern espanyol (1962-67). ■

El general Muñoz Grandes, amb la Creu de Ferro.

UN SOLDAT DE 42 ANYS

Bernabéu vol fugir de Madrid a fi d'incorporar-se a l'Espanya de Franco. Té els ulls posats en Sant Sebastià, que des de mitjan 1937 és en mans de les forces rebels. Per a fer-ho, aprofita l'amistat que manté amb l'ambaixador espanyol a París, el republicà Luis Araquistáin, que intercedeix perquè Bernabéu viatgi sense problemes al País Basc en canvi que un combatent republicà ho pugui fer a Madrid. L'ex-directiu i futur president del Madrid ho té clar: vol ajudar activament a accelerar la victòria dels *nacionals*, dels seus. La seva edat, 42 anys, fora de qualsevol lleva, no és un problema. Decideix allistar-se com a voluntari a la División 150 del cos d'exèrcit de Navarra, que dirigeix el general Agustín Muñoz Grandes. Les raons són purament polítiques, si recuperem unes paraules de Bernabéu en una entrevista concedida al periodista Julià Garcia Candau uns mesos abans de la mort de Franco: *"En la guerra fui voluntario contra el comunismo y ahora también lo sería a pesar de la edad"*.

Immediatament, a Bernabéu se li assigna un càrrec i una destinació: serà caporal atalaiador i la seva primera missió és reforçar l'atac dels franquistes en els fronts de Saragossa i Osca, on hi ha fortificades les columnes catalanes des del principi de la guerra. El 22 de març les tropes *nacionals* del general Yagüe han creuat

l'Ebre per sorpresa. L'esfondrament del front del nord del riu és una realitat. Fraga cau el 26 de març. Massalcoreig ho fa el 27 i, després d'ocupar Mequinensa, els soldats de Franco entren a Lleida el 3 d'abril. Al cap de tres dies, cau Balaguer, i l'endemà, Tremp, entre altres poblacions del Segrià, la Noguera i el Pallars. La repressió ha començat per aquestes poblacions, tot i que la guerra encara trigarà un any a acabar del tot.

Però Franco no perd temps: només entrar a Catalunya, suprimeix l'Estatut d'Autonomia, i el 9 d'abril ordena afusellar a Burgos Manuel Carrasco i Formiguera, home fort d'Unió Democràtica de Catalunya. El mateix general presideix una concentració falangista a Saragossa el 21 d'abril per a celebrar la conquesta de les primeres poblacions catalanes. Després de felicitar les divisions que ho han fet possible, el cap del Servicio Nacional de Propaganda, José Antonio Giménez Arnau, deixa anar un discurs on ja marca la línia d'actuació que cairà sobre els catalans que no acceptin les noves condicions: "Dejad que ladren, y nosotros sigamos adelante por el camino de la unidad, de la unidad fecunda que, tras damos los hombres unidos, nos da unidas las tierras de la periferia traidoras un día a los desti-

Tot i estar fora de qualsevol lleva, als 42 anys Santiago Bernabéu no dubtà en allistar-se, com a voluntari, en la 150 División Marroquí

nos de España... Pero, una advertencia. Ya se acabó esta conducta, se acabó la traición, porque ahora nosotros preferiríamos ver a estas tierras pulverizadas antes que verlas otra vez en contra de los sagrados destinos de España".

Al maig Bernabéu és enviat a Bielsa, a la província d'Osca, molt a prop de la frontera francesa i de Catalunya amb l'objectiu d'aca-

MARCA

EL CAPORAL BERNABÉU

Santiago Bernabéu a Sant Sebastià, la primavera de 1938, gaudint d'un permís concedit després de la victòria a Bielsa. Posteriorment, seria destinat a Catalunya per participar en l'ocupació militar d'Artesa de Segre, Ponts, Solsona i Berga, entre d'altres poblacions.

bar amb la resistència de l'exèrcit republicà en aquesta zona estratègica. A Bielsa, l'avanç de la 150 División i altres unitats franquistes deixa en una situació irremeiable la 43 Divisió republicana, aïllada contra la frontera francesa. A mitjan maig de 1938, els soldats franquistes ataquen amb molta força. Un d'ells és Santiago Bernabéu. Enmig de grans temporals i patint nombroses baixes, la 43 Divisió es rendeix el 16 de juny i es replega cap a França pels camins de la muntanya, mentre Bernabéu i la 150 División Marroquí torna a posar els ulls a Catalunya. L'actuació de Bernabéu a Bielsa li valdrà la Medalla de Campaña, segons se li notifica el 30 d'agost de 1939; és a dir, quatre mesos després d'acabar la guerra. No serà l'única condecoració que rebrà el president del Reial Madrid. L'any 1939, el caporal Bernabéu tornarà a Madrid amb la Creu del Mèrit Militar i la Creu de Guerra.

PERFIL DE BERNABÉU

FUTBOLISTA I PRESIDENT

Santiago Bernabéu de Yeste va néixer a Almansa (Albacete) el 8 de juny de 1895.

Va estudiar la carrera de dret, professió que mai no va exercir. Entre 1913 i 1927 va jugar al Reial Madrid. Es tractava d'un davanter tosc, amb més força que tècnica. Després d'abandonar la pràctica del futbol, ocupà diversos càrrecs al club. L'any 1940 va contreure matrimoni amb Maria Valenciano. No van tenir cap fill. Tres anys més tard, va ser nomenat president del club, càrrec que va exercir fins a la seva mort, el 2 de juny de 1978.

La seva personalitat es veu reflectida en les seves paraules:

CONTRA CATALUNYA

"Tenía un amigo catalán, cuyo defecto era el de ser jugador del Barcelona y, además, por si fuera poco, profesaba como catalán."

(Conversa amb el periodista Martín Semprún)

"No están en lo cierto quines dicen que no quiero a Cataluña. La quiero y la admiro a pesar de los catalanes." (Murcia Deportiva, 27-7-69)

"El problema crucial de España es el regionalismo; es un problema enorme. Los Reyes Católicos hicieron España y ahora quieren deshacerla." (Posible, setembre del 1976)

RACISTA I MASCLISTA

Quan l'any 1957 li van preguntar per la incorporació d'un jugador brasiler al futbol espanyol, va respondre: "Los negros son grandes muchachos, pero no le van al Madrid. Tal vez sea por el color de nuestro uniforme, el blanco."

A les noies físicament agraciades, els deia "palomitas", com les prostitutes, i havia declarat en públic: "A la mujer y a la burra, una zurra; a la primera sin saber por qué, demasiado lo sabe ella, y a la segunda sin más intención que no hacer distinción".

MILITARISTA

"Los antimilitaristas, por el mero hecho de ser anti algo, son tan imbéciles y tan cafres que justifican por si solos la existencia de unas fuerzas armadas." (Conversa privada amb Martín Semprún)

L'ocupació de Catalunya

Del 23 de desembre de 1938 al 12 de febrer de 1939, l'exèrcit de Franco va conquerir Catalunya. La 150 Divisió de Santiago Bernabéu en va ser protagonista.

Després de la decisiva batalla de l'Ebre (juliol-novembre de 1938), que acabà amb la victòria de l'exèrcit franquista, va començar la campanya de Catalunya. Tres milions de catalans a la rereguarda i més d'un milió de refugiats ja assumiren que la victòria nacional era imminent. Els bombardeigs arreu del país i les lluites internes al costat republicà així ho confirmaven.

EL PRINCIPI DEL FINAL

El 23 de desembre, el general Dávila va llançar dues ofensives simultànies contra Catalunya. Pel nord, l'exèrcit de l'est va ser atacat per Trepç cap a Artesa de Segre i Ponts, amb la participació de la 150 Divisió

del cos d'exèrcit d'Urgell, de la qual formava part Santiago Bernabéu. Pel sud, l'exèrcit de l'Ebre no va resistir els atacs de les divisions franquistes per Seròs, cap a Sarroca i Maials. El 14 de gener de 1939, l'avanç nacional arriba a Bellpuig i Mafet, per la banda nord, i a l'Espluga de Francolí, Poblet i Montblanc al sud.

L'OCUPACIÓ DEFINITIVA

El 15 de gener, els homes del general Yagüe entren a Tarragona i Reus, i el 26, les forces de Dávila ocupen Barcelona. L'1 de febrer, el cos d'exèrcit del general Garcia Valiño, després d'ocupar Manresa, conquereix Vic, i al cap de tres dies, Girona. El 2 de febrer, la 150 Divisió del general Muñoz Grandes arriba a Berga mentre que uns altres destacaments del mateix cos d'exèrcit es fan amb la Seu d'Urgell el 5. El general Solchaga, del cos de Navarra, entra a Figueres el 8. L'endemà, es tanca la frontera amb l'Estat francès després de l'arribada dels franquistes al Pertús. El 12 de febrer l'exèrcit feixista ha conquerit tot el territori.

IMATGES DE L'OCUPACIÓ

La desfilada de les divisions victorioses per Barcelona, el 21 de febrer de 1939, és l'acte

més significatiu de l'ocupació franquista de Catalunya. El general Franco va dirigir personalment les operacions, coordinant els sis cossos d'exèrcit que hi participaren. La ciutat de Lleida havia caigut l'abril de 1938 en la primera ofensiva feixista.

GUERRA I TERROR

“Fui cabo en la división de Muñoz Grandes en la reconquista de Cataluña, reconquista para España de Cataluña independiente”. Amb aquestes paraules recordava Santiago Bernabéu la seva participació activa en la batalla de Catalunya, que es va produir entre el 23 de desembre de 1938 i el 12 de febrer de 1939. Després de la victòria a Bielsa, Bernabéu gaudeix d'un permís a Sant Sebastià abans d'establir-se una temporada a la capital del Pallars Jussà, Tremp, seu del comandament d'un nou cos d'exèrcit, el d'Urgell, que també dirigeix Muñoz Grandes, i on es troba la 150 Divisió, que comanda directament el coronel Siro Alonso Alonso.

Bernabéu no intervé en la batalla de l'Ebre (juliol-novembre de 1938) tot i que segueix instrucció a Tremp per a mantenir el nou estatus a tota la comarca i a les del voltant, i començar, quan arribi l'ordre, l'ocupació total del territo-

A Bernabéu li van concedir la Medalla de Campaña, la Creu de Mèrit Militar i la Creu de Guerra: la seva intervenció a la guerra fou altament activa

ri català. La seva divisió fa mèrits per a guanyar-se l'antipatia i l'odi allà per on passa amb la intenció de controlar una situació de normalitat dins l'anormalitat. A Massalcoreig, per exemple, els més grans de la població encara recorden el discurs a la plaça de Muñoz Grandes, on promet afusellar tothom si no obeeixen les ordres dels ocupants. El to desafiant de l'exèrcit franquista arriba a la premsa. Des de Salamanca, el diari *El Adelantado* informa de l'ocupació de Lleida amb un to vehement que fa esgarriar: “Ha caído Lérida en nuestro poder. Sólo unos cuantos rojos que no pudieron huir se han refugiado en algunas casas, y no tardarán en quedar aniquilados”.

Bernabéu i els seus camarades de files imposen un nou concepte de Catalunya i d'Espanya sota pena de mort a qui no s'hi avingui. En tot el territori, a tort i a dret, actuen amb

ARCHIVO MILITAR DE ÁVILA

A l'Arxiu Militar d'Àvila es pot trobar tota la documentació referent a les operacions de la 150 Divisió durant la campanya de Catalunya.

una absoluta desconsideració, fins i tot amb odi, cap a tot el que sigui propi del país. Els ocupants demostren tenir un clar menyspreu per la vida humana dels vençuts.

La 150 Divisió Marroquí és formada bàsicament per homes sense escrúpols, mercenaris marroquins, feixistes exaltats que transformen el concepte d'ocupació militar pel de barbàrie. Van ser molts els casos d'assassinats, tortures, violacions, mutilacions, pallisses, intimidació i altres salvatjades protagonitzades pels homes d'aquesta divisió franquista.

La història més fosca de l'ocupació militar del nostre país l'escriu la divisió a la qual Santiago Bernabéu presta serveis com a voluntari. Ell mateix, al cap de molts anys, es desmarca dels crims de guerra, si bé admet la gravetat dels fets ocorreguts l'hivern de 1938-1939 en moltes poblacions catalanes: “Se cometieron atrocidades en ambos bandos, pero es mentira eso del millón de muertos porque nadie se paró a contar las bajas. (...) Recuerdos los tengo de todos los colores, aunque ya se me van olvidando los detalles. (...) Lo más desagradable fue aquel miliciano degollado en un pílón, bañado de sangre. ¿Más maldades? Las que nos enterábamos que habían hecho los rojos en las plazas que ocupábamos y las que hacían nuestros propios camaradas en represalia”.

L'OCUPACIÓ TOTAL

El mes de desembre de 1938 la situació és crítica per a l'exèrcit republicà: dels 220.000 homes armats que hi havia a Catalunya, només uns 100.000 estaven en condicions de combatre. Mancat d'efectius, de material i de moral, l'estat de l'exèrcit de l'Ebre és patètic. A l'altra banda, l'exèrcit del Norte, dins el qual trobem el cos d'exèrcit d'Urgell i la 150 Divisió, disposava de 300.000 homes, 500 avions i 500 peces d'artilleria. El 23 de desembre comença l'o-

TESTIMONI

“Lleida fou saquejada”

L'advocat i historiador Romà Sol (Lleida, 1927) va viure l'ocupació militar de la capital del Segrià.

Recorda la conquesta de Lleida per part de les tropes franquistes?

Les bombes van començar a caure el 27 de març a la tarda. Durant mitja hora van aixafar la ciutat, tant objectius civils com militars. A les 8 del vespre ja no quedava ningú a Lleida. Gairebé tothom havia marxat. Nosaltres vam buscar aixopluc en una torre dels afores.

I quan tornen a Lleida?

El 3 d'abril els franquistes van entrar a la ciutat. Pel nord van entrar els moros i per garvent, la Legió. El meu pare es va atrevir a endinsar-se a Lleida el dia 5. Va veure com retiraven els cadàvers d'una vorera de la rambla d'Aragó.

Els ocupants inquietaven?

A casa em deien que no anés pel carrer perquè un moro em tallaria el cap i se'l guardaria en una de les butxaques dels pantalons. Jo, per l'edat, no els tenia por.

Van saquejar la ciutat?

Sí, Lleida va ser donada al saqueig. Els moros es van endur la pitjor fama dels robatoris, però els cristians també feren de les seves. L'any 1938, a Lleida, casa buida, casa saquejada. ■

“La repressió va començar amb la pau.”

Bernabéu sempre negà haver participat en cap atrocitat al front, tot i reconèixer que els seus camarades sí n'havien comès durant l'ocupació

fensiva final. Sota les ordres del general Dávila, els soldats de Franco ataquen per l'Ebre i per les comarques del pla de Lleida, concretament per Tremp, cap a Artesa de Segre i Ponts.

El 28 de desembre, la 150 División assalta la central elèctrica del cap de la Serra per Mategrossa. L'11 de gener de 1939, els homes de Muñoz Grandes ja han ocupat Artesa de Segre i a mitjan febrer arribaran a Solsona, Berga i Ripoll per una banda, i a la Seu d'Urgell i a Puigcerdà per una altra línia. La 150 División, la de Bernabéu, farà el recorregut de l'est; és a dir, ocuparà el Solsonès i el Berguedà.

El soldat republicà Antoni Forns, d'Artesa de Segre, era al Perelló quan Bernabéu entrà al

seu poble. Recorda l'esperit de venjança que mostraven els ocupants davant les persones amb tarannà catalanista i republicà: "Com a conseqüència de l'actitud dels franquistes, la població es va sentir humiliada i maltractada en tot moment".

A l'Arxiu Militar d'Àvila es troben documents on s'informa, amb tot detall, de l'avanç de les tropes. "Hasta el 15 de enero, la acción de la División no es muy intensa por dificultar las nieblas persistentes que impiden toda visibilidad, pero a pesar de ello se conquista todo el cordal de Montmagastre, Torraxa y se establece una Agrupación de Infantería en el macizo de Brialó para iniciar un doble ataque por Gualter

y Castell para ocupar Pons y establecer una amplia cabeza de puente al Sur del Segre". L'11 de gener, la divisió de Bernabéu ocupa Ponts. L'endemà, "continúa la acción ofensiva de la División, que abandonando la carretera de Pons a Solsona se lanza por las alturas situadas al Este de la misma".

Bernabéu rememorà la conquesta de Catalunya com una qüestió personal. En una entrevista al diari *As*, l'any 1974, explica una conversa mantinguda amb el ministre d'Informació i Turisme Alfredo Sánchez Bella: "Le decía yo a Sánchez Bella: cada vez que tomábamos un pueblo de Lérida, las mujeres nos miraban desde detrás de las cortinas y las persianas y los ancianos se asomaban a los balcones y lloraban desesperados. Cuando un anciano llora de odio es que un pueblo no tiene remedio". En aquest punt cal fer èmfasi a una de les autèntiques fòbies de Bernabéu: el que ell anomenava "regionalismos" català i basc. En contra, sempre va estar convençut que els castellans de la Meseta eren una mena de raça superior: "Los castellanos según la historia, son los españoles más completos y más completos. Los de la Meseta, moldeados por el frío y el calor, fueron lo suficientemente recios para imponerse en todos los sentidos a los demás, a las otras regiones. Castilla impuso su idioma en el mundo entero y en ella nacieron todas las gestas e ideas que hicieron grande, en su día, a España".

CONQUERIDOR BERNABÉU

Durant la guerra contra Catalunya, Bernabéu entra amb pas ferm per tots els pobles i ciutats que ocupen, malgrat que en una ocasió veure perillar la seva vida, segons narra en una entrevista, pocs mesos abans de la seva mort l'any 1978: "Lo que no me hizo tanta gracia fue el que estuvieran a punto de matarme, de apuñalarme, unos gilipollas de otra compañía, que me descubrieron en una gruta, con mis gemelos a observación". També té records per heroïtat com el fet de salvar uns soldats requetés que eren amb l'aigua al coll a Tremp: "Y los salvamos —recorda Bernabéu—. En Artesa de Segre nos costó el cincuenta por ciento de bajas. Los rojos, de noche, se metían en un molino. ¡Quedaban soldados de una parte y de otra! Es una raza colosal ésta. Después fuimos a Solsona y Berga".

Efectivament, després d'hissar la bandera espanyola a Artesa de Segre i Ponts, la 150 División, amb el caporal Bernabéu, penetra per le

I MENTRE, AFUSELLEN EL PRESIDENT DEL BARÇA

SUNYOL, EL PRESIDENT MÀRTIR

Quan va esclatar la Guerra Civil, Santiago Bernabéu es va amagar de les forces republicanes per por de ser afusellat. En contraposició, l'estiu de 1936, el gran rival del Madrid FC, el Futbol Club Barcelona, tenia com a president Josep Sunyol i Garriga, diputat, en tres ocasions, per Esquerra Republicana de Catalunya al Parlament espanyol. Sunyol, home de confiança del president de la Generalitat Francesc Macià, era un dels homes més influents de la societat catalana, ja que, a més de la seva carrera política, fou un important home de negocis, concretament del comerç del sucre. Essent president del Barça des de 1935, Josep Sunyol, lleial a la República i al Govern de la Generalitat de Catalunya, va viatjar a Madrid l'agost de 1936, en una missió d'enllaç polític.

Després de veure que la rebel·lió militar havia fracassat a Barcelona, Sunyol va voler conèixer de primera mà com estava la situació política i militar a la capital de l'Estat. Lluny de ser conscient de la

complicada situació de conflicte bèl·lic que es vivia a la serra de Guadarrama, punt proper a la capital, i de la indefinició de les línies del front durant les primeres setmanes de guerra, Sunyol i el seu acompanyant van aturar el cotxe al quilòmetre 51 de l'antiga carretera Madrid-la Corunya davant un escamot de soldats franquistes, que van prendre per republicans.

SUNYOL OBLIDAT; BERNABÉU LLOAT

Després del primer contacte verbal, Sunyol i el xofer van ser afusellats immediatament allà mateix. El Barça quedà sense president. Després de la guerra, Josep Sunyol s'erigeix en l'oblidat president màrtir del barcelonisme, mentre Bernabéu pot tornar a Madrid com un heroi. ■

Sunyol i Companys a la llotja del Camp de les Corts.

poblacions del Solsonès i del Berguedà. Al final de la jornada del 24 de gener de 1939, els franquistes es fan amb la ciutat de Solsona. "A partir de Solsona se assigna a la División como objetivo Berga", ciutat que caurà el 2 de febrer.

Novament, l'actitud despectiva i absolutament repressiva es fa notar allà on posen els peus. Es produeixen afusellaments sumaris, sense cap mena de judici, a mans de soldats; assassinats i violacions de dones a càrrec preferentment de mercenaris del nord d'Àfrica sota el mòbil del robatori, i morts de persones que, quan entren les tropes, fugen per por d'algun troteig. La senyora Ramona Bruc tenia 8 anys quan els *nacionals* van entrar a Berga: "Recordo la nit del 2 de febrer. Feia fred i plovia molt. El meu pare era al front i ens va advertir que no esperéssim l'entrada dels moros. Que fugíssim. Vam marxar cap a la sortida de la població,

però vam tornar a Berga". Ramona Bruc rememora la sensació de pànic davant les bombes que queien des de la serra d'Anuet i el recel que provocaren els nouvinguts: "Els feixistes van arribar amb molta gallardia. Anàvem pel carrer i ens insultaven. Vaig veure com bufetejaven nenes de la meua escola i a algunes els van tallar el cabell al zero. La meua mare va ser empresonada. La desfeta va ser molt grossa...".

"Un hombre de orden que tuvo la virtud de conocer a los españoles como la madre que los parió". Així va definir Bernabéu a Franco l'any 1977.

LA METAMORFOSI DEL MADRID

Durant la dictadura franquista, els èxits del Reial Madrid van convertir el club que presidia Bernabéu en la nineta dels ulls del règim. La frase "lo que es bueno para el Madrid, lo es para los españoles" fou una realitat imperativa durant molts anys. Però la història ens diu que durant la Guerra Civil l'entitat madridista va ser fidel al Govern de la República. La presidència del coronel (comunista) Antonio Ortega i les donacions a les milícies populars així ho constaten.

LA FORÇA DE L'ODI

Les violacions dels drets humans són tan sistemàtiques i salvatges que el general en cap de l'exèrcit del nord ha de remetre una circular per a mirar de frenar el bany de sang. Es tracta d'una notificació de tres pàgines, datada el mes de desembre de 1938 a l'Escala i qualificada com de "Secreto". Dormia al fons de l'Arxiu Militar d'Àvila fins que Sàpiens hi ha tingut accés: "En Cataluña la población no habla español o lo habla muy mal y sería injusto e inoportuno ejercer violencia o mofa tomando pie en un hecho real y normal, muy lamentable, pero que seguramente no puede ser remediado sino por otra clase de procedimientos más lentos y adecuados".

Berga és el punt i final de l'actuació de Santiago Bernabéu a terres catalanes. Segons el comunicat oficial del cos d'exèrcit que fa balanç final de la guerra, després de conquerir la capital comarcal: "La progresión de la División ha sido de unos 130 kms".

Però a Santiago Bernabéu encara li quedava un plat fort per a assaborir: la desfeta de l'exèrcit victoriós per Barcelona. La capital catalana havia caigut el 26 de gener i, ja després de la victòria total dels *nacionals* a Catalunya, Franco assisteix a la gran desfeta que s'hi ha de celebrar el 21 de febrer. Bernabéu i la seva divisió van entrar per la carretera de Collblanc, segui-

ren pel carrer de Galileu fins anar a parar a l'avinguda Diagonal per la Gran Via de Carles III. Segons una ordre general de l'exèrcit del Nord enviada el 19 de febrer, "el saludo que se hará por los Generales, Jefes y Oficiales, será el Nacional (brazo extendido), excepto los que desfilan con sable, que harán el saludo militar".

Després d'aquesta campanya, Santiago Bernabéu és destinat a Brihuega (Guadalajara) i d'aquí a Conca, on els darrers combatents republicans de la zona que encara no han capitulat aguanten la pressió de l'exèrcit franquista, que és a punt de guanyar la guerra.

El maig de 1939 Bernabéu torna a Madrid com un heroi. Uns anys després, el madridisme el considerarà com el gran patriarca que aixecà el Reial Madrid i el convertí en una entitat poderosa i respectada. L'estadi actual del club porta el seu nom des de l'any 1955 per decisió de la Junta General de Socis, una manera de perpetuar la memòria de Santiago Bernabéu, una memòria que sovint té la temptació d'oblidar. ■

PER SABER-NE MÉS

- GARCIA CANDAU, Julià. *Bernabéu, el presidente*. Madrid: Espasa, 2002. Un llibre de referència per conèixer Bernabéu.
- SOLÉ I SABATÉ, Josep M. i VILLARROYA, Joan. *L'ocupació militar de Catalunya (març 1938-febrer 1939)*. Barcelona: L'Avenç, 1987. La crònica de l'avanç franquista a Catalunya.
- SHAW, Duncan. *Fútbol y franquismo*. Madrid: Alianza Editorial, 1987. L'empremta del règim en l'esport rei.
- BAHAMONDE, Àngel. *El Real Madrid en la historia de España*. Madrid: Taurus, 2002. La història contextualitzada del club.
- GIMENO, Manuel. *Revolució, guerra i repressió al Pallars (1936-1939)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1989. La Guerra Civil a la comarca del Pallars.
- ☞ Informació sobre l'estat de les trinxeres de la Guerra Civil que es conserven al Pallars. www.historiaperdescobrir.com